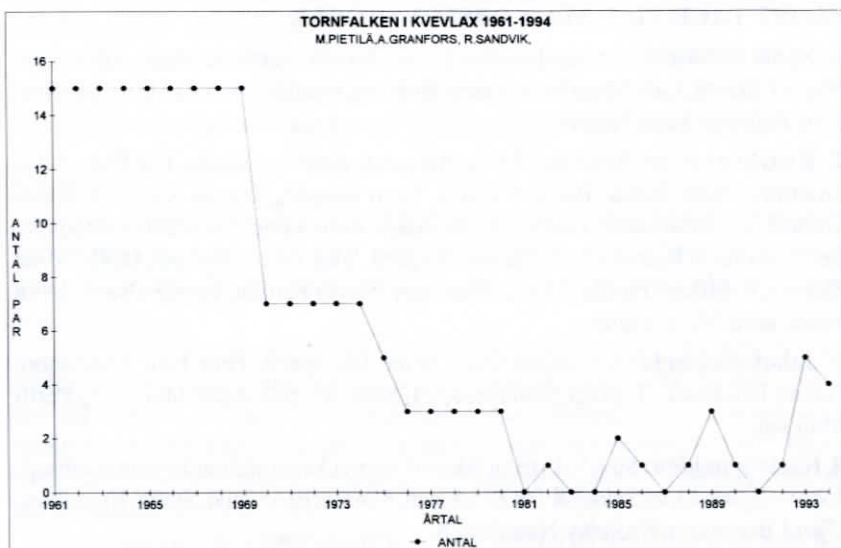

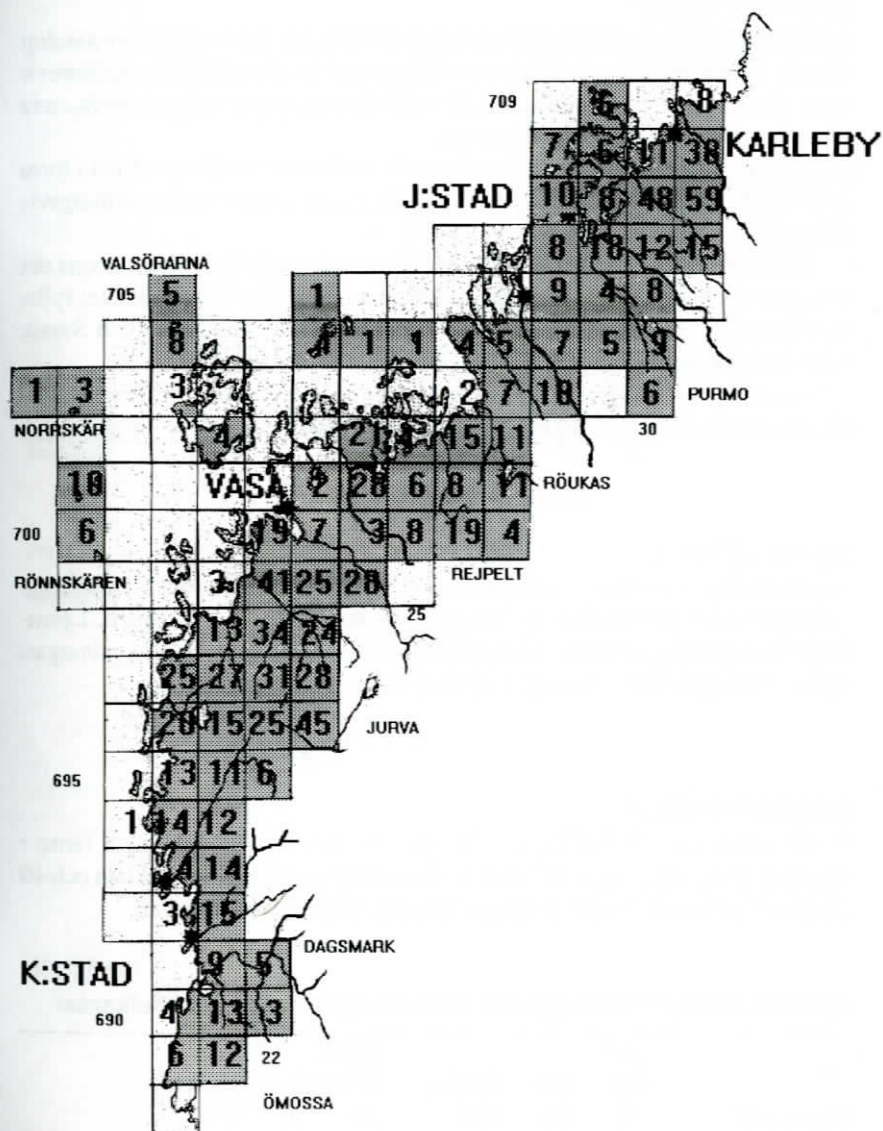
TORNFALKEN I ÖSTERBOTTENS KUSTLAND 1993-1994

1. BAKGRUND

Tornfalken har i Österbotten sedan en längre tid varit stadd på tillbakagång. Detta är en trend som inleddes redan på 1960-talet och som därefter kontinuerligt fortsatt. Orsaken till tillbakagången kan ha varit miljögifthanvändningen på 1960-70-talet men samtidigt har en utarmning av tornfalkens mest betydelsefulla häckningsmiljö, dvs lantbrukslandskapet, också tagit sin början. Tornfalkens viktigaste jaktmarker, öppna diken och hövallar, har försvunnit i snabb takt allt medan hyggen och myrar måhända fått större betydelse för tornfalkens fortbestånd. I Kvarken har tornfalksbeståndet på 1990-talet varit tätare i områden där mångformigheten i landskapet bibehållits men framförallt har förekomsten varit

Figur 1. Utvecklingen i tornfalksbeståndet i Kyro älvdal baserat på intervjuer med lokala ornitologer.

Figur 2. Holkläget våren 1994 i Österbottens kustland. Holkantalet anges per atlasruta (=100 kvadratkilometer).

mer kontinuerlig. På Söderfjärden i Korsholm kan falkarna saknats helt något år medan t.ex. området kring Sahnemossen och vissa delar av Malax och Korsnäs hyser falkar varje år!

En mycket viktig orsak till det ökade antalet observationer är säkert det ständigt ökande antalet holkar som flitiga tornfalksvänner förser möjliga tornfalksrevir med. Holkarna är ett effektivt och lättskött inventeringsverktyg som numera hittas i de flesta välförsedda atlasrutor.

Andra möjligheter är att de fleråriga grönträdena nu börjat ge effekt i form av bättre mattillgång för tornfalken. Öppna diken och hövallar har fortsättningsvis blivit alltmer ovanliga.

Holknätet börjar nu vara så heltäckande att en översikt över situationen i det Österbottniska kustlandet kan vara av intresse. Våren 1994 har holknätet fyllts ut i Nykarleby och Pedersöre av Oravaisnejdens Naturvetarklubb och Sursik Naturklubb samtidigt som också en del andra rutor kompletterats.

Avsikten med denna artikel är att presentera en översikt över tornfalkens kända utbredning och också att belysa häckningsframgången i olika områden.

2. HOLKLÄGET

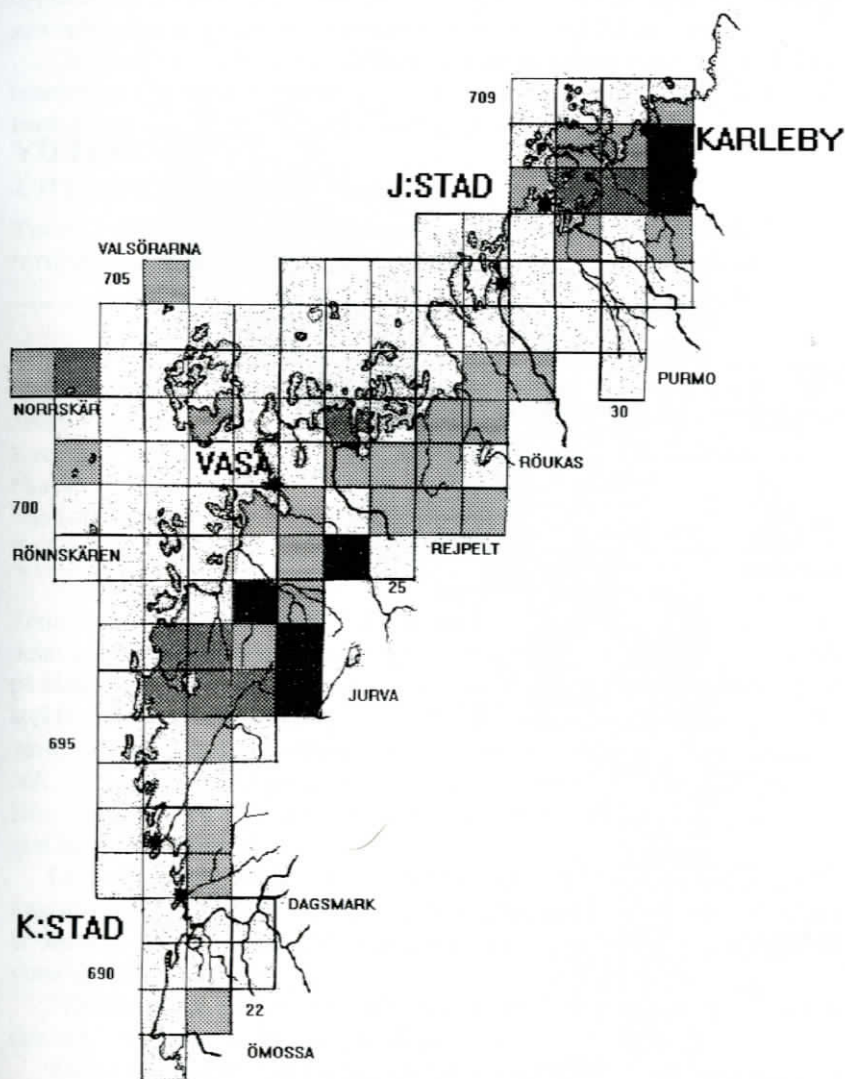
Antalet holkar var 901 st år 1993 och 1069 år 1994. Utav dessa var 54 placerade i skärgårdsbiotoper och 40 stycken på myrmarker eller invid hyggen. I jordbruksbiotoperna placeras holkarna på ladgavlar eller i träd i små skogsdungar. Holkar placerade i träd är i regel åtminstone 10 m över marken.

3. FÖREKOMSTEN

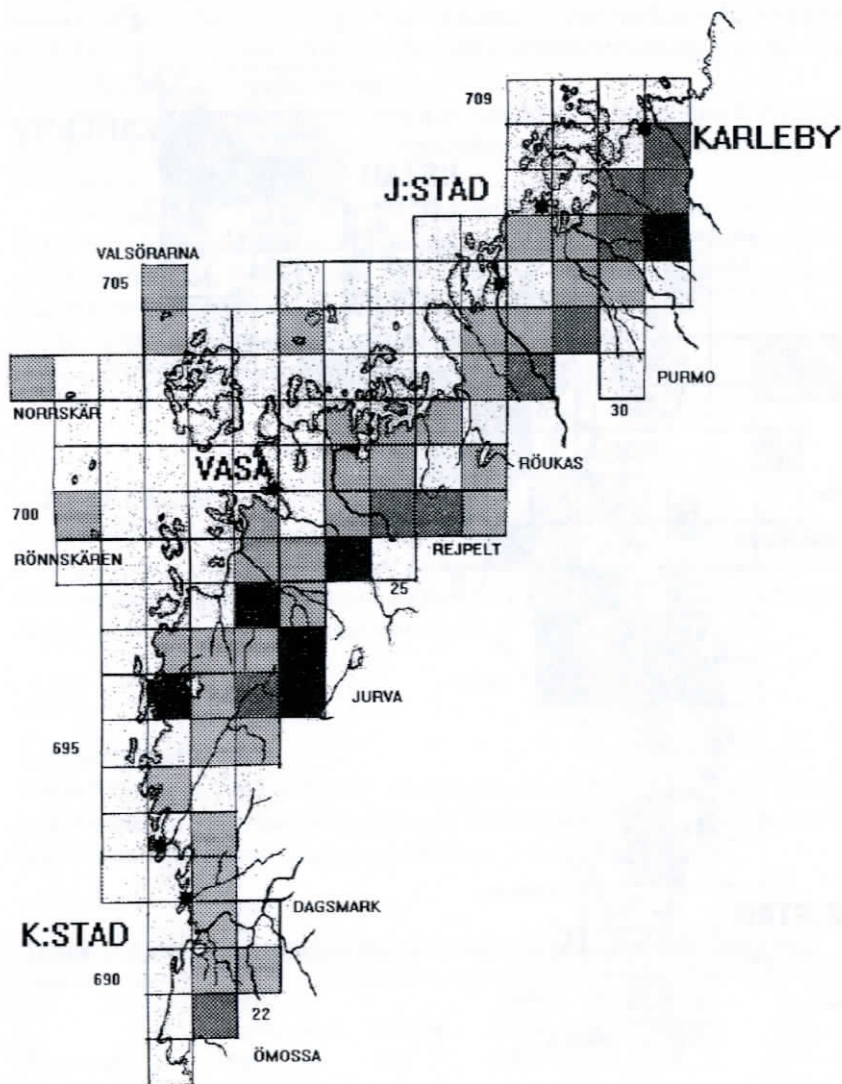
Totalt hittades år 1993 112 par (76 bon och 36 revir). 2 häckningar fanns i kråkbön medan de övriga var i holkar. År 1994 hittades 123 par (83 bon och 40 revir). Alla rapporterade häckningar förutom 2 var holkhäckningar.

Tabell 1: Biotopfördelningen för revir och häckningar samt holkarna:

	1993			1994		
	Revir	Bon	Holkar	Revir	Bon	Holkar
Åkermark:	34	68	807	38	79	975
Myrar& hyggen:	0	2	40	0	1	40
Skärgård:	2	6	54	2	3	54

Figur 3. Tornfalkens förekomst år 1993. Ljus rastrening = 1-2 bon och revir. Mörk rastrening = 3-4 bon och revir. Svart ruta = 5 eller flere bon och revir.

Figur 4. Tornfalkens förekomst år 1994. Samma rastreningar som i fig 3.

Åkermark var den viktigaste biotopen och förekomsten på myrar, hyggen och i skärgården var dessa år rätt liten. I de flesta områden är dock åkerområdena insprängda mellan skogar med kalhyggen och ställvis ligger de i anslutning till öppna myrar. Fynd av vadarben och ödlor i tornfalksbon vid åkrar visar att hyggen och myrar fungerar som jaktmarker även för åkerhäckande falkar.

Förekomsten i olika delområden kan studeras i figur 3 och i figur 4. Delområdenas omfattning presenteras i punkt 8. Tornfalken förekom i 54 % av de inventerade rutorna år 1993 och i 60 % år 1994.

4. HÄCKNINGSRAMGÅNGEN

Tabell 2: Förekomst och häckningsframgång ungar/lyckad häckning hos tornfalken i delområden år 1993 och 1994.

	1993			1994		
	Bon	Revir	Ungar/häckn.	Bon	Revir	Ungar/häckn.
Sydösterbotten	18	6	3,7 (n=7)	20	11	4,8 (n=12)
Södra Kvarken	26	8	4,4 (n=21)	27	10	4,9 (n=24)
Kvarkens skärgård	5	1	4,7 (n= 3)	3	2	2,7 (n= 3)
NorraKvarken	13	7	4,9 (n=11)	16	7	4,6 (n=17)
Jakobstadsnejden	1	2	–	6	4	5,7 (n= 6)
Karlebynejden	13	13	4,8 (n=12)	11	7	4,3 (n= 9)

Som av tabellen framgår varierar häckningsframgången mellan åren och i olika delar av Österbotten. Detta hänger samman med tillgången på föda och speciellt på åkersork. På flere håll i Österbotten används pärlugglan som indikator på sorkförekomsten och resultaten är rätt entydiga ifråga om att både 1993 och 1994 var dåliga sorkår. År 1994 förekom dock vattensork i stora delar av kvarkenområdet och i karlebynejden. Åkersork förekom ställvis i Sydösterbotten och i Purmo-Esse fanns av allt att döma en lokal sorktopp som resulterade i ett synnerligen gott häckningsresultat.

I Sydösterbotten och Kvarken verkar tornfalken vara på väg mot bättre tider medan trenden i Karleby och Norra Kvarken var mer negativ. I Jakobstadsnejden är det svårt att avgöra vad som är på gång då de flesta holkarna satts upp vårvintern 1994.

I Kvarkens skärgårdar fanns en lokal sorktopp 1993 i Norrskärsarkipelagen och den resulterade i 4 häckningar på en landyta av 100 ha!!

Av dessa lyckades 2 häckningar medan en med säkerhet misslyckades. I det fjärde boet hittades 2 döda ungar. De övriga hade redan lämnat boet men senare på sommaren hittades även 2 döda flygga oringmärkta ungar på ön och produktionen från detta bo blev nog inte särdeles stor.

5. JÄMFÖRELSER

År 1989 var det senaste verkligt goda sorkåret i kustlandet och då rapporterades 177 par från ett ungefär motsvarande område. Antalet par i denna rapport är rätt nära detta antal och mycket högre än antalet år 1988 (78 par). Denna inventering är dock mer intensiv än den som skedde år 1988-89.

Häckningsframgången var något sämre än under år 1988 (5,2-5,3) och 1989 (5,0), med undantag för Jabobstadsnejden där ungmedeltalet var sällsynt högt. Häckningsdata för åren 1988 och 1989 är från Kvarken och Karlebynejden.

Nu liksom då misslyckades endast ett fåtal häckningar i hela området vilket är mycket glädjande. Matbrist och duvhökar har varit de största orosmomenten i detta avseende.

Tätheten i de bästa rutorna var också lägre än år 1989. Då hittades som mest 17 par i en ruta följt av 12 och 10 par. Den högsta tätheten år 1993 var 8 par medan 7 par hittades i två rutor. År 1994 hittades som mest 10 par (5 bon och 5 revir) i en ruta följt av en ruta med 8 par och två med 6 par.

Det intressanta är att tre av de rutor i Kvarkenregionen som hade en märkbar hög förekomst (5 par eller mer) år 1993 och 1994 också varit goda tornfalkområden ända sedan undersökningarna inleddes år 1989 och att de varje år hyst över 5 par. I dessa är terrängen varierad med en mosaik av åkrar insprängda mellan skogsområden och myrar och åkermarken är ställvis rätt omväxlande. Den fjärde rutan, 699:24 i Laihela, med hela 10 par tornfalk har inte varit så välfrekventerad 1990-1992 fastän åkerandelen är så hög som kring 55%. Åkrarna utgörs dock överlag av täckdikade sädesfält. På senare tid har grönrädorna enligt Martti Peltola blivit en vanligare syn i området och kanske kan de bidra till en stabil förekomst av tornfalk i denna och andra liknande rutor.

6. FORTSÄTTNING

Det vore mycket intressant att kunna presentera en bild av hur tornfalkens förekomst reagerar på en normal sorkcykel med ett uppgångsår och toppår samtidigt i hela området; i likhet med år 1988 och 1989. Samtidigt är tornfalken i egenskap av en hotad art värd all uppmärksamhet i framtiden.

Därför önskar jag att alla inventerare håller ut ett tag till och gärna kompletterar holknätet, så att rutorna innehåller 0,5-1 holk per 100 ha åker, och gärna någon holk på en myr eller vid något kalhygge med integrerad förnyelseyta. En mindre arbetsdryg men ändå ändamålsenlig metod kan vara att placera en eller två holkar på mitten av alla större åkerområden. Placeringen kan gärna varieras mellan träd och ladgavlar eftersom tornfalkarna verkar ha olika preferenser.

7. TACK

Denna rapport hade varit omöjlig utan det omfattande tornfalkinventerande som bedrivs i det Österbottniska kustlandet. Tacket gäller framförallt insändandet av rapporter, som åtminstone enligt mitt förmenande är åtskilligt mindre inspirerande än själva fåltarbetet. Inventeringarna har också finansiellt understötts av OA vilket tacksamt noteras.

8. DELOMRÅDEN OCH INVENTERARE

1. Sydösterbotten (K:stad-Närpes och delar av Jurva.) Ole Antfolk, Patrik Byholm, Harry Lillandt, Canne Lundberg, Juha Järvistö, Kari Palo, Kari Ketola, Lars Söderback, Hans Hästbacka och Ivar Hagback

2. Södra Kvarken (Malax-Korsnäs samt södra Korsholm och delar av Laihela.) Ole Antfolk, Kari Ketola, Johan Ahlqvist, Bjarne Mara, Rune Lång och Martti Peltola.

3. Kvarkens skärgård (Rönnskären, Norrskär, Valsörarna och Mickelsörarna) Pertti Malinen

4. Norra Kvarken (Korsholm, Vörå, Maxmo, Oravais samt Jeppo-Munsala-Pensala.) Ulf Ehn, Anders Edman, Tomas Klemets, Allan Stenmark & ONK, Klas-Göran Nylund och Mikael Pietilä.

5. Jakobstadsnejden (Larsmo, Jakobstad, Pedersöre och delar av Nykarleby) Sursik Naturklubb, Rune Jakobsson, Gunnar Stara och Allan Svenlin.

6. Karlebynejden (Karleby och Kronoby) Sten Vikström, Jan Björkman, Johnny Björkman, Markus Björklund och Stefan Brännkärr.

Litteratur:

Wistbacka, R.: Tornfalksrapporter i OA-Natur 1989, 1990, 1991 och 1992.

Kommittébetänkanden 1985:43 och 1991 angående utrotningshotade arter i Finland.